

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора Сверлюка Ярослава Васильовича на дисертаційне дослідження Теряєвої Лариси Анатоліївни «Формування методичної компетентності майбутніх учителів музики на заняттях з хорового диригування», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 - теорія та методика музичного навчання

Актуальність обраної теми

У сьогоденних умовах трансформаційних зрушень у всіх сферах української держави професійна підготовка майбутнього фахівця постає провідним чинником її соціального й економічного прогресу. З огляду на визнання в сучасному суспільстві того, що найбільшою його цінністю та основним надбанням є фахівець, спроможний знаходити й засвоювати нові знання, ухвалювати нестандартні рішення, винятково важливим напрямом педагогічної науки визначено пошук засобів і умов підвищення ефективності процесу підготовки у вищих навчальних закладах фахівців усіх профілів, серед яких – майбутні вчителі музики.

Перебудова сучасної вищої мистецької освіти, перехід від традиційного до особистісно-орієнтованого навчання потребує оновлення вимог до професійної підготовки майбутніх фахівців. Існує нагальна потреба в новій підготовці вчителів музики, здатних до поліфункціональної творчої діяльності, до творчої взаємодії та співпраці, постійного професійного пошуку. В умовах упровадження багаторівневої освіти у закладах вищої освіти особливої актуальності набуває проблема професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва та забезпечення конкурентоспроможності їх на ринку праці, здатності до постійного самовдосконалення та усвідомлення умов творчої діяльності при збереженні основоположних внутрішніх настанов і переконань у ситуації нестабільності соціальних процесів.

Дисертантка точно окреслила коло найголовніших питань формування методичної компетентності майбутніх учителів музики, мистецьку проблематику в сучасній професійно-педагогічній освіті. Хоча в цілому

дослідження питань підготовки вчителя музичного мистецтва мають глибоку історію, формування методичної компетентності майбутніх учителів музики на заняттях з хорового диригування поки що вивчені недостатньо, що безперечно, впливає на ефективність навчального процесу.

Визначена здобувачкою недостатність теоретичного дослідження проблеми формування методичної компетентності майбутніх учителів музики, значущість порушеного наукового питання посилюються визначеними низкою суперечностей: між потребою створення інтегрованої системи методичної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва та традиційним вузькопредметним підходом до викладанням дисциплін хорового диригування, вимогами сучасної освіти та суспільства до методичної компетентності майбутніх учителів музики та нездатністю випускників ЗВО самостійно вирішувати інноваційні методичні завдання, необхідністю впровадження в освітній процес інноваційних програм, сучасних методів і технологій та консерватизмом викладачів, які здійснюють підготовку студентів музично-педагогічних спеціалізацій.

Варто зазначити, що виявлені дисертанткою суперечності, без сумніву, є важливими для осмислення в освітній теорії та практиці проблем.

Зазначено, що дисертаційне дослідження було виконано у відповідності з перспективним тематичним планом науково-дослідної діяльності кафедри теорії і методики музичного мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка «Розвиток духовного потенціалу особистості в неперервній мистецькій освіті». Тему дисертації затверджено Вченою Радою Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 2 від 27 лютого 2014 р.) і узгоджено на засіданні бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 4 від 29 квітня 2014 р.)

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Детальне ознайомлення з дисертацією Л.А.Теряєвої дає підстави стверджувати, що підхід здобувачки до наукової роботи вирізняється фундаментальністю та ґрунтовністю дослідження. Структура роботи є чіткою, виклад матеріалу логічним та науково обґрунтованим. Заслужує уваги досить логічно з витриманою послідовністю висвітлення власних наукових позицій.

Науковий апарат дисертаційного дослідження, зокрема, його мета, визначені завдання, наукова новизна - сформульовано вірно. Структура і логіка описовості дослідницького пошуку переконлива: від розгляду науково-теоретичних засад дослідження і визначення сутності ключових понять до експериментального дослідження - формування методичної компетентності майбутніх учителів музики на заняттях з хорового диригування.

Доцільно звернути увагу на обґрунтованість наведених Л.А.Теряєвою висновків, які базуються на використанні різних методів наукового пошуку: теоретичних, які включають аналіз, систематизація, узагальнення; емпіричні: опитування, анкетування, тестування, інтерв'ю, бесіда, музично-творчі самостійні завдання, методи оцінювання, електронні методи і технології, педагогічний експеримент, педагогічне спостереження; статистичні: статистична обробка даних, кількісний та якісний аналіз отриманих результатів, побудова графіків, діаграм, рисунків та ін.

Справляє позитивне враження джерельна база дослідження, яка складається з 230 наукових джерел. Зокрема, європейської та світової освітньої періодики; електронних ресурсів (сайтів українських та європейських журналів); періодичних видань, матеріалів конференцій, присвячених висвітленню проблем вищої освіти. Використання такої джерельної бази є свідченням ґрунтовного опрацювання зазначеної проблеми та високого рівня наукової підготовки дисертантки.

У **першому розділі** дисертації розглянуто стан дослідженості проблеми формування методичної компетентності майбутніх учителів музики та обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження. Розкрито сутність поняття «методична компетентність», визначено структурні

компоненти та особливості формування методичної компетентності майбутніх учителів на заняттях з хорового диригування.

Слід зазначити, що здобувачка звертається до авторитетних наукових джерел визнаних вітчизняною і світовою науковою і музичною спільнотою. Аналізуючи реформу освіти у США, Німеччині, Франції, Великобританії, Японії, Ірландії, Австралії, яка орієнтована на наукове та технічне забезпечення навчального процесу, розвиток творчих здібностей і критичного мислення студентів, міжнародну конкурентоспроможність фахівців Л.А.Теряєва робить висновок, що компетентісно-орієнтована освіта є актуальною, набуває динамічного розвитку і здатна на інноваційні зміни. І разом з тим зазначає що у порівнянні із законодавчим і матеріальним забезпеченням професійної освіти у Європі та Америці, сучасний стан української освітньої системи ще не забезпечує достатнього рівня якісного навчання майбутніх фахівців (С.29).

Після проведеного аналізу науково-педагогічної літератури дисертантка приходить до висновку, що методична компетентність майбутніх учителів музики – це інтегральна здатність особистості володіти методичними знаннями, уміннями контролювати і аналізувати навчальний процес, оцінювати якість знань для досягнення мети, шукати нові шляхи та ефективні методи навчання, впевнено впроваджувати сучасні інноваційні методи і технології у навчальний процес (С.43).

Не викликають сумніву положення дисертантки щодо структури формування методичної компетентності майбутніх учителів музики. Ми підтримуємо думку автора про те, що формування методичної компетентності майбутніх учителів музики постає як сукупність компонентів, серед яких: пізнавально-когнітивний, емоційно-ціннісний, особистісно-комунікативний та виконавсько-творчий компоненти, які логічно співвідносяться як з педагогічними, так і з хормейстерськими аспектами роботи вчителя музичного мистецтва.

Результатом наукового пошуку Л.А.Теряєвої стало розкриття у першому розділі дисертації специфіки формування методичної компетентності майбутніх учителів музики на заняттях з хорового диригування, що полягає у таких основних положеннях: забезпечення зв'язків хорового диригування з іншими дисциплінами; реалізація особистісного підходу; організація методичної роботи зі студентами; використання інформаційних технологій і комп'ютерних музичних програм; розвиток особистісних якостей студентів.

У другому розділі обґрунтовано принципи, педагогічні умови, методи і прийоми формування методичної компетентності майбутніх учителів музики на заняттях з хорового диригування та розроблено модель формування означеного феномена.

На основі аналізу наукових праць дисертантка справедливо стверджує, що формування методичної компетентності майбутніх учителів музики здійснюється завдяки педагогічним принципам, які тісно пов'язані з метою і завданнями навчання, змістом і формами, методами і кінцевим результатом навчального процесу (С.73).

Вагомим здобутком дисертантки вважаємо обґрунтування моделі формування методичної компетентності майбутніх учителів музики на заняттях з хорового диригування, яка ґрунтується на принципах усвідомленого навчання, зв'язку навчання з життям, національно-культурної ідентичності, міждисциплінарних зв'язків. Також у створенні організаційно-методичної моделі важливого значення надавалось застосуванню методів навчання: мотиваційно-навчальні, проблемно-пошукові, інтерактивні, креативні.

Визначення Л.А.Теряєвою педагогічних умов навчання ґрунтується на достатній теоретичній базі, що сприяє ефективному формуванню методичної компетентності майбутніх учителів музики. До них віднесено: мотивація навчання з використанням музичних інформаційних технологій, наявність інноваційного методичного забезпечення з хорового диригування, активізація

самостійної роботи майбутніх учителів музики, розвиток творчих здібностей із застосуванням інтерактивних та ігрових методів навчання.

Слід зазначити, що визначені педагогічні умови уособлюють сучасні тенденції розвитку фахівця для поліфункціональної творчої діяльності та з урахуванням специфіки роботи учителя музики.

У **третьому** розділі дослідницького пошуку обґрунтовано критерії, показники та визначено рівні сформованості методичної компетентності студентів; описано хід і результати констатувального і формувального експериментів.

Заслуговує схвальної оцінки проведення та зміст констатувального експерименту, в якому дисертант висвітлив недоліки, що мають місце у підготовці майбутнього вчителя музики. Завдяки ґрунтовно проведеному констатувальному експерименту підтверджено припущення про відсутність спрямування традиційної музично-педагогічної освіти на багатоаспектність майбутньої професійної діяльності, її системне бачення. У зв'язку з цим дисертантка справедливо вважає, що потребує оновлення і поглиблення змісту навчальних програм з хорового диригування і суміжних дисциплін; зміцнення міждисциплінарних зв'язків; визначення основних напрямів методичної роботи; активізації самостійної роботи майбутніх учителів музики.

Вагомим здобутком вважаємо впровадження поетапної методики (формувальний експеримент), який спрямовувався на набуття студентами практичних умінь вирішувати конкретні фахові завдання. Впровадження запропонованої методики здійснювалося упродовж трьох етапів: мотиваційно-пізнавального, самостійно-пошукового, діяльнісно-творчого, що логічно віддзеркалює структурованість формування методичної компетентності майбутніх учителів музики.

Варто відзначити підготовлений дисертанткою спецкурс «Музичні інформаційні технології у хоровому диригуванні», завдяки якому студенти знайомилися з мультимедійними і сучасними комп'ютерними музичними

програмами та їх застосуванням у хоровому диригуванні, що сприяло активізації навчання, їхньому зацікавленню, виконанню творчих завдань.

Заслуговує схвальної оцінки виокремленні дисертантом оригінальні умови та методи розвитку мотивації до майбутньої професійної діяльності, які вона використала у своєму дослідженні. З цією метою провідними були такі педагогічні умови: стимулювання і мотивації навчання з використанням музичних інформаційних технологій; наявність інноваційного методичного забезпечення з хорового диригування, а також методи: стимулювання навчально-пізнавальної діяльності (мотиваційно-навчальні, пізнавальні ігри, ділові ігри, навчальні дискусії, методи емоційного стимулювання) тощо.

Важливого значення у пропонованій методиці відводилось проходженню практики студентів, завдяки якій стали проявлятися організаторські здібності, активізувався розвиток їх особистісних якостей та комунікативних здібностей. Також вдосконалилася педагогічна майстерність, практичний досвід, налагодилася діалогова взаємодія і творча співпраця з учнями, сформувався творчий підхід до музично-педагогічної діяльності.

Той факт, що в експериментальній групі значно зменшилась кількість осіб з низьким рівнем сформованості методичної компетентності (на 23,30 %) і зросла кількість - із середнім (на 11,93 %) та високим (на 10,8 %) рівнями свідчить про ефективність впровадженої авторської методики.

У результаті проведеної роботи було виявлено динамічне зростання сформованості методичної компетентності майбутніх учителів музики, що підтвердило ефективність і доцільність впровадження у навчальний процес вищих музично-педагогічних закладів освіти запропонованих педагогічних умов і методики формування методичної компетентності на заняттях з хорового диригування

Таким чином, аналіз результатів дослідження Л.А.Теряєвої дає підстави стверджувати, що воно має теоретичне і практичне значення для розв'язання актуальної проблеми формування методичної компетентності майбутніх учителів музики на заняттях з хорового диригування та для організації

освітнього процесу в закладах вищої освіти.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Основні теоретичні положення та висновки дисертації опубліковано в 17 одноосібних наукових працях, із них 5 – у фахових наукових виданнях України, 1 – у закордонному науковому фаховому виданні.

Л.А.Теряєвою також опубліковано 8 наукових праць, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації (матеріали наукових конференцій); 1 – методичні рекомендації, які додатково відображають наукові результати дисертації. Публікації здобувача повною мірою висвітлюють основні наукові положення дисертації і широко апробовані на науково-практичних конференціях. Загалом вважаємо, що дисертація пройшла належну апробацію і є самостійною науковою працею, що має завершений характер.

Оцінка змісту й оформлення дисертації та автореферату

Ознайомлення з текстом дисертації та автореферату дає підстави стверджувати, що вони оформлені згідно з вимогами пунктів 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів» (постанова Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013 р. зі змінами, внесеними згідно з постановами КМ за № 656 від 19.08.2015 р. та за № 1159 від 30.12.2015 р.),

У тексті автореферату відображено основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого Л.А.Теряєвою дисертаційного дослідження. Наголосимо, що зміст автореферату та основні наукові положення дисертації є ідентичними.

Зауваження щодо змісту дисертації

1. Оскільки дисертаційне дослідження присвячене підготовці майбутнього вчителя музики (в основі професійної діяльності якого закладена робота хормейстера), формуванню його методичних компетентностей, було б логічним доповненням висвітлення, хоч частково, специфіки роботи з учнівським хоровим колективом (сутності психологічної взаємодії з учасниками творчого акту, аналіз вікових особливостей учасників тощо).

2. У констатувальному експерименті досить переконливо висвітлені проблеми, що мають місце у підготовці учителя музики, на основі визначених критеріїв доведено необхідність їхнього методичного вирішення. Разом з тим було б доцільно більш ширше узагальнити причини, що негативно впливають на формування методичної компетентності майбутнього вчителя музики.

3. У роботі досить широко висвітлено етапи проведення експериментального дослідження. Конкретно визначено завдання, що виконувались на кожному етапі з метою формування методичної компетентності майбутнього вчителя музики. На нашу думку варто було б ширше висвітлити значення та процес проходження практики (вимоги до баз проходження практики, завдання практики тощо) у формуванні методичної компетентності.

4. У дослідженні варто було б показати проблемні ситуації, які мали місце у проведенні експериментального дослідження, оскільки студенти мають різну попередню музичну підготовку (ДМШ, музичний гурток, музичне училище, училище культури і мистецтв тощо), що безпосередньо впливає, як на мотиваційно-ціннісну сферу, так і на розвиток методичної компетентності в цілому.

5. Дисертація не позбавлена мовних та стилістичних огріхів.

Разом з тим, зазначені зауваження і побажання не знижують теоретичної й практичної цінності проведеного дослідження для педагогічної науки. Дисертаційну роботу характеризують наукова новизна, чітка структурованість розділів, повнота висвітлення основних положень у публікаціях. Висновки дисертації сформульовані відповідно до завдань і результатів дослідження та відображають основний зміст роботи.

Загальний висновок

Дисертація Л.А.Теряєвої «Формування методичної компетентності майбутніх учителів музики на заняттях з хорового диригування» виконана вперше і є завершеною самостійно підготовленою кваліфікаційною працею;

розроблені в ній теоретичні положення та отримані результати є внеском у розвиток теорії та методики музичної педагогіки.

За рівнем наукової новизни одержаних результатів та їх практичною цінністю робота відповідає вимогам до кандидатських дисертацій, висунутих у «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з постановами КМ за № 656 від 19.08.2015 р. та за № 1159 від 30.12.2015 р.), а її автор Л.А.Теряєва, заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 - теорія та методика музичного навчання.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,
професор, директор Інституту
мистецтв Рівненського державного
гуманітарного університету

Я.В.Сверлюк

